

Kryterium podmiotowe przyznania pomocy społecznej

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej, przysługuje:

1) osobom posiadającym obywatelstwo polskie mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,

2) cudzoziemcom mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z posiadaniem zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego WE, udzielone przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, oraz zamierza wykonywać pracę lub prowadzić działalność gospodarczą na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie w Rzeczypospolitej Polskiej, podjąć lub kontynuować studia lub szkolenie zawodowe lub wykaże, że zachodzą inne okoliczności uzasadniające jego zamieszkanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 53 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. Nr 128, poz. 1175, z późn. zm.), zgody na pobyt tolerowany lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy,

3) mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego nienależących do Unii Europejskiej lub państw niebędących stronami umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, którzy mogą korzystać ze swobody przepływu osób na podstawie umów zawartych przez te państwa ze Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, posiadającymi prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 5).

Tak szeroko określony zakres podmiotów uprawnionych do świadczeń pomocy społecznej jest podlega uściśleniu w odniesieniu do poszczególnych form pomocy. Są świadczenia skierowane do konkretnych grup osób, np. do bezdomnych czy uchodźców. Należy również pamiętać, że osobie odbywającej karę pozbawienia wolności nie przysługuje prawo do świadczeń, natomiast osobie tymczasowo aresztowanej zawieszają się takie prawo. Za okres aresztowania pomoc społeczna nie przysługuje. [\[1\]](#)

Pojęcie i znaczenie kryterium podmiotowego w pomocy społecznej

Kryterium podmiotowe przyznania pomocy społecznej stanowi jeden z podstawowych elementów konstrukcyjnych systemu wsparcia socjalnego. Określa ono krąg osób uprawnionych do korzystania z pomocy oraz wyznacza granice odpowiedzialności państwa w zakresie udzielania wsparcia jednostkom i rodzinom. W odróżnieniu od kryteriów o charakterze materialnym, kryterium podmiotowe koncentruje się na cechach osoby ubiegającej się o pomoc, a nie wyłącznie na jej sytuacji dochodowej.

Znaczenie kryterium podmiotowego wynika z konieczności precyzyjnego określenia adresatów pomocy społecznej. System pomocy nie ma charakteru powszechnego w tym sensie, że nie przysługuje każdemu obywatelowi w dowolnej sytuacji. Jest on skierowany do określonych kategorii podmiotów, które z uwagi na swoją sytuację życiową, zdrowotną lub społeczną wymagają szczególnej ochrony ze strony państwa.

Kryterium podmiotowe pełni także funkcję porządkującą w systemie prawa. Pozwala na rozróżnienie pomocy społecznej od innych form wsparcia publicznego, takich jak ubezpieczenia społeczne czy świadczenia rodzinne. Dzięki temu możliwe jest przypisanie odpowiednich instrumentów wsparcia do konkretnych grup społecznych oraz uniknięcie nakładania się kompetencji różnych instytucji.

W sensie aksjologicznym kryterium podmiotowe odzwierciedla wartości leżące u podstaw pomocy społecznej, takie jak solidarność społeczna, ochrona godności człowieka oraz zasada sprawiedliwości społecznej. Określenie kręgu uprawnionych nie jest wyłącznie decyzją techniczną, lecz wynika z przyjętej wizji roli państwa wobec osób słabszych i zagrożonych wykluczeniem.

Analiza kryterium podmiotowego ma również istotne znaczenie praktyczne. To właśnie na jego podstawie organy pomocy społecznej dokonują wstępnej oceny, czy dana osoba może być adresatem wsparcia. W konsekwencji kryterium to wpływa bezpośrednio na dostępność pomocy oraz na sposób funkcjonowania całego systemu.

Zakres podmiotowy pomocy społecznej w ujęciu prawnym

Zakres podmiotowy pomocy społecznej jest określony przez przepisy prawa, które wskazują, komu pomoc ta może przysługiwać. Co do zasady adresatami pomocy społecznej są osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie przezwyciężyć przy wykorzystaniu własnych zasobów, uprawnień i możliwości. Kryterium to ma charakter ogólny, ale jego interpretacja jest doprecyzowywana przez praktykę stosowania prawa.

W ujęciu formalnym kryterium podmiotowe obejmuje zarówno obywateli państwa, jak i określone kategorie cudzoziemców, o ile spełniają oni dodatkowe przesłanki przewidziane w przepisach. Rozszerzenie kręgu uprawnionych poza obywateli wynika z zobowiązań międzynarodowych oraz z przyjętych standardów ochrony praw człowieka. Jednocześnie ustawodawca zachowuje możliwość różnicowania sytuacji prawnej poszczególnych grup.

Prawo pomocy społecznej posługuje się także pojęciem rodziny jako podmiotu uprawnionego do pomocy. Ma to istotne znaczenie, ponieważ wiele świadczeń i usług jest przyznawanych z

uwzględnieniem wspólnej sytuacji życiowej osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym. Kryterium podmiotowe nie ogranicza się zatem wyłącznie do jednostki, lecz obejmuje również relacje rodzinne i opiekuńcze.

Zakres podmiotowy pomocy społecznej jest ściśle powiązany z celem tej instytucji, którym jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych. Oznacza to, że sam fakt przynależności do określonej kategorii podmiotowej nie jest wystarczający do uzyskania pomocy. Konieczne jest również wystąpienie określonych potrzeb lub zagrożeń o charakterze społecznym.

W praktyce stosowanie kryterium podmiotowego wymaga od organów pomocy społecznej dokonywania oceny, czy dana osoba mieści się w ustawowo określonym kręgu adresatów. Ocena ta ma charakter administracyjny i podlega kontroli instancyjnej oraz sądowej, co stanowi istotny element ochrony praw jednostki.

Kryterium podmiotowe a zasada indywidualizacji pomocy

Kryterium podmiotowe przyznania pomocy społecznej pozostaje w ścisłym związku z zasadą indywidualizacji, która nakazuje uwzględnianie unikalnej sytuacji każdej osoby ubiegającej się o wsparcie. Choć kryterium to określa ogólny krąg uprawnionych, nie może ono prowadzić do automatyzmu w przyznawaniu lub odmawianiu pomocy. Każdy przypadek wymaga odrębnej analizy.

Indywidualizacja pomocy oznacza, że nawet osoby spełniające formalne kryterium podmiotowe mogą znajdować się w bardzo zróżnicowanych sytuacjach życiowych. Organy pomocy społecznej muszą zatem badać nie tylko przynależność do określonej kategorii, lecz także rzeczywiste potrzeby, możliwości oraz bariery, z jakimi mierzy się dana osoba lub rodzina.

W tym kontekście szczególne znaczenie ma wywiad środowiskowy, który stanowi podstawowe narzędzie ustalania sytuacji podmiotowej beneficjenta. Pozwala on na ocenę warunków życia,

relacji rodzinnych, stanu zdrowia oraz zdolności do samodzielnego funkcjonowania. Kryterium podmiotowe nabiera dzięki temu wymiaru praktycznego, a nie wyłącznie formalnego.

Zasada indywidualizacji chroni również przed nadmiernym zawężeniem kryterium podmiotowego. Zbyt sztywna interpretacja przepisów mogłaby prowadzić do wykluczenia osób, które formalnie nie wpisują się w określone kategorie, lecz faktycznie wymagają wsparcia. Dlatego też kryterium podmiotowe powinno być interpretowane z uwzględnieniem celu pomocy społecznej.

Jednocześnie indywidualizacja nie może prowadzić do dowolności w stosowaniu kryterium podmiotowego. Organy pomocy społecznej są związane przepisami prawa i muszą działać w granicach określonych norm. Równowaga pomiędzy indywidualnym podejściem a jednolitością stosowania prawa stanowi jedno z największych wyzwań praktyki pomocy społecznej.

Znaczenie kryterium podmiotowego dla ochrony interesu publicznego

Kryterium podmiotowe przyznania pomocy społecznej pełni istotną funkcję w ochronie interesu publicznego. Pomoc społeczna jest finansowana ze środków publicznych, co oznacza, że państwo ma obowiązek racjonalnego i sprawiedliwego ich rozdysponowania. Określenie kręgu uprawnionych pozwala na koncentrację wsparcia na osobach najbardziej potrzebujących.

Z perspektywy finansów publicznych kryterium podmiotowe stanowi mechanizm ograniczający ryzyko nadmiernego obciążenia systemu pomocy społecznej. Bez wyraźnie określonych zasad podmiotowych pomoc mogłaby przybrać charakter powszechny, co byłoby trudne do utrzymania zarówno organizacyjnie, jak i budżetowo. Kryterium to pozwala zatem na zachowanie równowagi pomiędzy potrzebami społecznymi a możliwościami finansowymi państwa.

Kryterium podmiotowe ma również znaczenie dla budowania

społecznej akceptacji systemu pomocy społecznej. Jasne i zrozumiałe zasady określające, kto może korzystać ze wsparcia, sprzyjają postrzeganiu systemu jako sprawiedliwego i przejrzystego. Brak takich zasad mógłby prowadzić do poczucia nierównego traktowania oraz obniżenia zaufania do instytucji publicznych.

W praktyce kryterium podmiotowe pełni także funkcję prewencyjną wobec nadużyć. Ograniczenie kręgu uprawnionych oraz obowiązków wykazania określonych cech lub okoliczności życiowych zmniejszają ryzyko korzystania z pomocy przez osoby, które nie znajdują się w rzeczywistej potrzebie. Jest to istotne z punktu widzenia ochrony środków publicznych.

Jednocześnie ochrona interesu publicznego nie może prowadzić do marginalizacji osób szczególnie wrażliwych. Dlatego też kryterium podmiotowe powinno być stosowane w sposób elastyczny i uwzględniający zmieniające się warunki społeczne. Tylko wówczas możliwe jest pogodzenie interesu publicznego z ochroną praw jednostki.

Rola kryterium podmiotowego we współczesnym systemie pomocy społecznej

We współczesnym systemie pomocy społecznej kryterium podmiotowe odgrywa rolę nie tylko selekcyjną, lecz także strukturalną. Określa ono podstawowy model adresata pomocy oraz wpływa na projektowanie instrumentów wsparcia. Wraz ze zmianami demograficznymi i społecznymi zakres tego kryterium podlega stopniowej ewolucji.

Rosnąca liczba osób starszych, zmiany w strukturze rodzin oraz nowe formy wykluczenia społecznego sprawiają, że tradycyjne ujęcie kryterium podmiotowego wymaga reinterpretacji. System pomocy społecznej musi reagować na nowe grupy ryzyka, nie tracąc jednocześnie swojej spójności i przejrzystości.

Kryterium podmiotowe ma także znaczenie w kontekście integracji pomocy społecznej z innymi obszarami polityki

publicznej, takimi jak rynek pracy, ochrona zdrowia czy edukacja. Określenie adresatów pomocy wpływa na możliwość koordynacji działań różnych instytucji oraz na skuteczność podejmowanych interwencji.

W dłuższej perspektywie rola kryterium podmiotowego będzie rosła, zwłaszcza w kontekście ograniczonych zasobów publicznych i rosnących oczekiwań społecznych. Jego właściwe stosowanie może przyczynić się do zwiększenia efektywności systemu pomocy społecznej oraz do lepszego ukierunkowania wsparcia.

Kryterium podmiotowe przyznania pomocy społecznej stanowi jeden z kluczowych elementów decydujących o funkcjonowaniu całego systemu wsparcia. Jego znaczenie polega na precyzyjnym określeniu adresatów pomocy, ochronie interesu publicznego oraz zapewnieniu zgodności działań administracji z podstawowymi wartościami prawa socjalnego. Jeśli chcesz, mogę w kolejnym kroku przygotować artykuł poświęcony kryterium dochodowemu, kryterium przedmiotowemu albo relacji pomiędzy kryteriami przyznania pomocy społecznej.

[1] Ustawa o pomocy społecznej.; E. Frankiewicz, J. Wyporska, *Prawo osób pozbawionych wolności lub tymczasowo aresztowanych do świadczeń pomocy społecznej*, Casus 2003, nr 27, s. 37 – 39.; I. Sierpowska, *Prawo pomocy...*, s. 135.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.